

مطالعات اسلام‌شناسی و شیعه‌شناسی در دانشگاه‌های استرالیا

محمد روحانی*

دانشگاه ملبورن (Melbourne University)

معرفی و آموزش

دانشکده هنر دانشگاه «ملبورن» یک برنامه مشترک در زمینه مطالعات اسلامی در مؤسسه «ملبورن» برای مطالعات زبان‌ها و جوامع آسیایی (MIALS) ارائه کرده است. این برنامه به دانشجویان اجازه می‌دهد گسترش اسلام را به عنوان یک دین و تمدن در طول حیات خود مورد مطالعه قرار دهند. این برنامه همچنین فرصتی فراهم می‌آورد که جامعه مسلمانان، بخصوص در عصر جدید، از دیدگاه و ابعاد گوناگون مورد مذاقه قرار گیرد: مردم‌شناسی، مطالعه زبان عربی، مطالعات فرهنگی، تاریخ، مطالعه اندونزی، مطالعات اسلامی، فلسفه و سیاست.

تأکید اصلی برنامه مزبور بر این است که علایق دانشجویان را نسبت به مطالعه علوم اسلامی در حوزه‌های گوناگون تقویت کرده، موضوعات متفاوت مربوط به اسلام و جامعه مسلمانان را نسبت به مهارت‌ها و علایق دانشجویان در جهت فهم جهان اسلام، نظام ارزشی و تجارب تاریخی مطرح سازد.

*. کارشناس مترجمی زبان انگلیسی.

برنامه‌های اصلی و اطلاعات کلی مربوط به شرکت دانشجویان در برنامه مطالعات علوم اسلامی، از جمله ثبت نام، حضور، امتحان، پایان‌نامه، قبولی و مقررات در جزوه اصلی توضیح داده شده‌اند.

چرا مطالعه علوم اسلامی در دانشگاه ملبورن؟

دانشگاه «ملبورن» به عنوان یک دانشگاه بین‌المللی شناخته شده است و یکی از دانشگاه‌های برتر در جهان امروز، از حیث کیفیت بالای آموزش و پژوهش قلمداد می‌شود. مدرک و درجه آن در بالاترین سطوح قابل قبول هستند.

دانشگاه «ملبورن» از سال ۱۹۶۱ م برنامه «مطالعات علوم اسلامی» را آغاز کرده و شماری از دانشجویان در مقاطع کارشناسی ارشد و دکترا در رشته علوم اسلامی از این دانشگاه فارغ‌التحصیل شده‌اند.

کتابخانه دانشگاه «ملبورن» مجموعه‌ای عالی از آثار برجسته و ارزشمند اسلامی از دوره‌های اولیه و جدید به زبان‌های انگلیسی و عربی در اختیار دارد. این مجموعه با آثاری به زبان اندونزیایی تکمیل می‌شود. این کتابخانه در صدد گسترش و بسط این مجموعه نیز هست.

دانشگاه «ملبورن» برنامه‌های زبان‌شناسی متعددی به زبان‌های عربی و اندونزیایی دارد که در جهت مطالعات علوم اسلامی نقشی بسزا دارند.

این دانشگاه برنامه‌های آموزشی فراوان در سطوح کارشناسی، کارشناسی ارشد و دکترا دارد که برای برنامه مطالعات علوم اسلامی نقش پیش‌نیاز و پشتیبان را ایفا می‌کنند. این برنامه‌ها عبارتند از: فرهنگ، زبان عربی، علوم سیاسی، مردم‌شناسی، فلسفه، جامعه‌شناسی، حقوق، دین یهود، زبان اندونزیایی، تاریخ، الهیات، زنان و مانند آن.

اخیراً دانشگاه «ملبورن» تغییرات و تحولات بنیادینی در برنامه‌های خود، در زمینه‌های مطالعات علوم اسلامی، زبان عربی و اندونزیایی و تاریخ اسلام ایجاد کرده است.

از حیث زندگی اجتماعی، ملیورن یکی از بزرگ‌ترین شهرهای دنیا به حساب می‌آید و دارای مجموعه بزرگی از جمعیت مسلمان از سراسر دنیاست. تعداد زیادی مسجد و انجمن‌های اسلامی در ملیورن وجود دارند. گوشت حلال و سایر مایحتاج حلال اسلامی در دسترس می‌باشند. در خود دانشگاه، مراسم باشکوه و دایمی اسلامی از جمله نماز و نماز جمعه برگزار می‌شوند. دانشگاه همچنین دارای تعداد فراوانی از فارغ‌التحصیلان مسلمان، بخصوص در سطح کارشناسی ارشد و دکترا، از مسلمانان جنوب شرقی و جنوب آسیا می‌باشد.

سطوح مطالعات علوم اسلامی

۱. دیپلم؛

۲. کارشناسی؛

۳. کارشناسی ارشد؛

۴. دکترای فلسفه و (Ph.D).

معرفی اجمالی مطالعات علوم اسلامی

مدیر برنامه: استاد عبداللّه سعید (Abdullah Saeed).

اسلام سریع‌ترین دین دنیا از حیث رشد و گسترش است و قریب یک پنجم جمعیت جهان را دربرمی‌گیرد. برنامه مزبور در دانشگاه «ملبورن» به دنبال ایجاد بستری برای یادگیری اسلام در ابعاد گوناگون است. یک گروه قوی از هیأت علمی با تخصص‌های ویژه در حوزه‌های گوناگون علوم اسلامی از قبیل هرمنوتیک، علوم سیاسی، اقتصاد و امور مالی در جوامع اسلامی عهده‌دار آموزش دانشجویان در دانشگاه هستند. دانشجویان علوم اسلامی در زمینه‌های گوناگون اسلام، دانش خود را در بوته آزمون قرار می‌دهند و می‌توانند درجه علمی خود را در حیطه گسترده‌ای که به صورت ضابطه‌مند در دانشگاه مشخص است، ارتقا دهند.

«علوم اسلامی» یکی از برنامه‌های مؤسسه آسیایی برای مطالعه جامعه‌شناسی و زبان‌شناسی دانشگاه ملبورن است. این مؤسسه از سال ۱۹۹۸ در دانشگاه به عنوان بنیاد پژوهش و آموزش برای ایفای نقشی بین‌المللی تأسیس شده و از همان زمان، تحصیل علوم اسلامی را در خود جای داده است.

مطالعات علوم اسلامی در دانشگاه «ملبورن» به پیش‌نیازهای درسی، معدل خاص، دروس عمده و ویژگی‌های خاصی نیاز دارد که در جزوه اصلی آمده‌اند. در اینجا، فقط به عناوین اصلی و برخی از دروس اشاره می‌کنیم:

۱. درس اجباری

شناخت جهان اسلام.

۲. علوم اسلامی

الف. اسلام و فعالیت‌های سیاسی؛

ب. فلسفه و اندیشه مسلمانان؛ *کامپیوتر علوم اسلامی*

ج. متون عمده اسلامی: قرآن و حدیث؛

د. روشن‌فکران مسلمان و مدرنیته.

۳. تاریخ

الف. امپراتوری بزرگ تمدن اسلامی؛

ب. خاورمیانه نوین؛

ج. خدا در طول تاریخ.

۴. مردم‌شناسی

تحولات فرهنگی و جنبش‌های اعتراضی.

۵. مطالعات زبان عربی

عربی ۱، ۲، ۳ و ۴.

۶. مطالعات فرهنگی

الف. مطالعات فرهنگی معاصر؛

ب. پست مدرنیسم (به زبان انگلیسی).

۷. تاریخ

الف. امپراتوری، نژاد و حقوق بشر؛

ب. جنسیت، فرهنگ و سیاست هویت؛

ج. تاریخ کشمکش اعراب و اسرائیل.

۸. فلسفه

الف. آیا خدا وجود دارد؟ تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

ب. فلسفه دوره میانه؛

ج. متافیزیک و ماهیت خدا؛

د. فلسفه‌های آسیایی.

۹. جامعه‌شناسی

هویت‌ها و کنش‌ها: جنبش‌های اجتماعی.

واحدها و دروس مهم

۱. شناخت جهان اسلام، مدرّس: دکتر محمد کمال (Muhammad Kamal) و استاد

عبدالله سعید (Abdullah Saeed)؛

۲. اسلام و فعالیت‌های سیاسی، مدرّس: دکتر محمّد کمال و استاد عبداللّه سعید؛
۳. فلسفه و اندیشه مسلمانان، مدرّس: دکتر محمّد کمال؛
۴. متون بزرگ اسلام: قرآن و حدیث، مدرّس: استاد عبداللّه سعید؛
۵. روشن‌فکران مسلمان و مدرنیته، مدرّس: استاد عبداللّه سعید؛
۶. امپراتوری‌های بزرگ تمدن اسلامی، مدرّس: ریچارد پنل (Richard Pennell) و عبداللّه سعید؛
۷. خاورمیانه نوین، مدرّس: ریچارد پنل؛
۸. خدا در طول تاریخ، مدرّس: ریچارد پنل؛
۹. عربی ۳، مدرّس: استاد عبداللّه سعید.

پژوهش

پژوهش توسط دانشجویان کارشناسی ارشد و دکتری و همچنین اعضای هیأت علمی در مؤسسه آسیا برای مطالعات جامعه‌شناختی و زبان‌شناختی دانشگاه «ملبورن» دامنه گسترده‌ای دارد و تأکید آن در بخش مطالعات علوم اسلامی، بر اسلام، تاریخ اسلام، زبان عربی و سایر زبان‌های مرتبط با اسلام است.

در بخش پژوهش، برنامه‌های نرم‌افزاری و اطلاعات و داده‌های فراوانی وجود دارند که محققان از آن‌ها استفاده می‌کنند. کلیه تحقیقات به همراه جزئیات و سایر اطلاعات مورد نیاز در این برنامه‌ها وجود دارند.

برای نمونه، کلمه «اسلام» به عنوان کلمه پایه توسط مدیر بخش مطالعات علوم اسلامی، جناب استاد عبداللّه سعید، مورد تحقیق قرار گرفت و در دو عرصه زیر متمرکز گردید:

۱. اسلام در آفریقای غربی؛
 ۲. اندیشه اسلامی نوین.
- همچنین از سال ۱۹۹۳ «اتحادیه تحقیقات بخش آسیا» در دانشگاه «ملبورن»

راه‌اندازی شد که به منظور ارتقای امر تحقیق و پژوهش و ارتباطی نزدیک با کتابخانه‌های آسیایی، نقش عمده‌ای ایفا کرده است. خدمات ارزنده‌ای در تعامل بین مؤسسات و بخصوص بخش اسلام‌شناسی صورت گرفته است که برای اطلاعات بیشتر، می‌توانید به این نشانی مراجعه کنید:

<http://www.lib.monash.edu.au/asrl/marle/>

نام استادان و محققان و نشانی آن‌ها

۱. عبدالله سعید: a.Saeed@unimelb.edu.au
۲. محمد کمال: m.kamal@unimelb.edu.au
۳. عبدالصمد عبدالله
۴. عارف بودیمان (Arief Budiman): a.budiman@unimelb.edu.au
۵. مرل ریکلفز (Merle Ricklefs): m.ricklefs@unimelb.edu.au
۶. چارلز کویل (Charles Coppel): m.ricklefs@unimelb.edu.au
۷. ریچارد پنل؛
۸. تیموتی لیندزی (Timothy Lindsey): m.ricklefs@unimelb.edu.au
۹. مایلا استیونس (Maila Stivens): m.ricklefs@unimelb.edu.au

همایش‌ها، سخنرانی‌ها و کارگاه‌های تحقیق

۱. عجایب هنر اسلامی؛
 ۲. روابط اسلام - مسیحیت؛
 ۳. پس از انفجار بمب در بالی.
- نشانی پایگاه اینترنتی: <http://www.unimelb.edu.au/>
- نشانی پست الکترونیکی: mials-enquiries@unimelb.edu.au

دانشگاه ملی استرالیا (Australian National University)

معرفی و آموزش

دانشگاه ملی استرالیا در مرکز کانبرا، پایتخت استرالیا، واقع شده و از هر طرف، به مراکز و شهرهای مهم از جمله سیدنی نزدیک بوده و در محلی بسیار مناسب، در زمینی قریب ۱۳۰ هکتار قرار گرفته است. این دانشگاه به عنوان یک مرکز تحقیقاتی در سال ۱۹۴۶ تأسیس شده و بخش آموزش آن در سال ۱۹۶۰ راه‌اندازی گردیده است و هم‌اکنون در دو عرصه مرتبط به هم فعالیت می‌کند: یکی «مؤسسه مطالعات پیشرفته» (شامل هشت مؤسسه تحقیقاتی و تعدادی از مراکز پژوهشی - تخصصی)؛ دیگری دانشکده‌ها (هنر، مطالعات آسیا، اقتصاد و تجارت، مهندسی و فناوری اطلاع‌رسانی، حقوق و علوم). در حال حاضر، دانشگاه ملی استرالیا در هر دو زمینه پژوهش و آموزش با امکانات عالی در رده مراکز مهم جهانی قرار دارد و در سال ۱۹۹۵ به عنوان بهترین دانشگاه استرالیا شناخته شده است.

مرکز مطالعات اسلامی و زبان و ادبیات عرب (خاورمیانه و آسیای دور)

مقدمه

این مرکز در دو بخش آموزش و پژوهش تأسیس شده و در رابطه با موضوعات علوم سیاسی خاورمیانه و آسیای مرکزی، تاریخ، فرهنگ، اقتصاد و ارتباط این مناطق با نظم نوین جهانی، مطالعات گسترده‌ای دارد. این مرکز در رابطه با نقش ادیان، بخصوص اسلام، و زبان‌های عربی و فارسی از سال ۲۰۰۳ و نیز زبان ترکی مطالعاتی دارد. همچنین تأکید فراوانی بر منافع استرالیا، بخصوص پیوندهای تجاری، علمی و صنعتی، با این منطقه دارد.

مرکز به نحوی مطالعات خود را استوار کرده است که هر فرد استرالیایی بتواند در رابطه با این حوزه، بینش، دانش و تخصص لازم را کسب نموده، پژوهش کاملی ارائه کند

تا به شیوه‌های گوناگون در رابطه با خدمات عمومی، آکادمیک، دیپلماسی، ژورنالیسم و مانند آن در این حوزه فعالیت نماید.

اهداف

اهداف اولیه تأسیس این مرکز عبارتند از:

- الف. ارتقای مطالعات زبان و ادبیات عرب، اسلام، خاورمیانه و آسیای مرکزی در دو مقطع کارشناسی و کارشناسی ارشد در یک سطح ملی؛
- ب. همکاری تنگاتنگ تحقیقاتی متخصصان آکادمیک بین‌المللی و استرالیایی؛
- ج. فراهم آوردن زمینه تخصصی برای بخش‌های خصوصی و عمومی؛
- د. تقویت ارتباط استرالیا با خاورمیانه و آسیای مرکزی.

مقاطع

این مرکز در مقطع کارشناسی ارشد و دکترا به امور پژوهش، و در مقطع کارشناسی به امر آموزش می‌پردازد.

برنامه‌ها

مرکز ارائه دهنده یک دوره کارشناسی ارشد هنر و مطالعات خاورمیانه و آسیای مرکزی است که شامل دو بخش آموزش و پژوهش می‌باشد. بخش آموزش شامل ۶ نیم‌سال تحصیلی و یک رساله ۲۵ تا ۳۰ هزار کلمه‌ای است.

همچنین در مقطع کارشناسی، یک دوره کامل از زبان و تاریخ و فرهنگ ایران و فارسی ارائه می‌شود. همچنین از سال ۲۰۰۳، واحدهای درسی زبان و تمدن ترک ارائه شده‌اند.

زبان و ادبیات عرب و دروس اسلامی نیز از طریق دانشکده مطالعات آسیا، که با مرکز ارتباطی تنگاتنگ دارد، ارائه می‌گردند.

دروس

الف. نفت، مذهب، سیاست و کشمکش در خاورمیانه؛

ب. مداخله ابرقدرت‌ها در آسیا و خاورمیانه، مدرّس: پرفسور امین سایکال (Professor Amin Saikal)

ج. رادیکالیسم اسلامی و غرب، مدرّس: دکتر کیریل نورژانوف (Dr Kirill Nourzhanov)

د. آسیای مرکزی از دیدگاه جهانی و منطقه‌ای؛

ه. دولت و جامعه در جهان عرب؛

و. حقوق مسلمانان و دولت جدید ملی در خاورمیانه، مدرّس: پرفسور باری هوکر (Professor Barry Hooker)

ز. مسائل توسعه در خاورمیانه؛

ح. تاریخ و فرهنگ ایران، مدرّس: دکتر سیدمحمد ترابی (Dr Seyed Mohammad Torabi)

ط. انرژی و امنیت در آسیای مرکزی و قزاقستان؛

ی. زبان فارسی؛

ک. زبان و ادبیات عرب؛

ل. زبان ترکی.

این دروس به صورت تمام وقت و با برنامه‌ریزی استاندارد دانشگاه ارائه می‌شوند. حوزه‌های مطالعاتی این مرکز عبارتند از: جهان عرب (حتی کشورهای آفریقای شمالی)، ایران، ترکیه، قزاقستان، قرقیزستان، تاجیکستان، ازبکستان، ترکمنستان و پاکستان.

پژوهش

همان‌گونه که در بخش قبلی نیز به آن اشاره شد، پژوهش در این مرکز به طور کامل و وسیع، به شاخه‌های گوناگونی می‌پردازد و در دو مقطع کارشناسی ارشد و دکترا فعال

- است. حوزه‌های مورد تحقیق شامل علوم سیاسی، اقتصاد سیاسی، تاریخ و روابط بین‌الملل در خاورمیانه و آسیای مرکزی هستند.
- موضوعات مور تحقیق پژوهشگران در حال حاضر عبارتند از:
- الف. شورای همکاری خلیج (فارس)؛
 - ب. عملکرد سیاسی سعودی‌ها در رابطه با ایران، تجزیه و تحلیل روابط ایران و سعودی پس از عقب‌نشینی بریتانیا از منطقه خلیج (فارس)؛
 - ج. تأثیر ماهواره بر جامعه سعودی؛
 - د. اسطوره‌شناسی و حافظه: چالش روابط بین فرهنگی در روند صلح خاورمیانه؛
 - ه. عربستان سعودی و شتاب اصلاحات؛
 - و. پاسخ حکومت‌ها به اسلام‌گرایی در مصر و ترکیه؛
 - ز. ارتباط مسلمین و هندوها در شبه جزیره هند؛
 - ح. ظهور بنیادگرایی اسلامی در آسیای غربی؛
 - ط. راج در عربستان و فرانک هولمز، پدر نفت؛
 - ی. رقص و موسیقی سنتی در مناطق شمالی افغانستان؛
 - ک. گذر اقتصادی در آسیای مرکزی؛
 - ل. فلسطین؛
 - م. جهانی با یک ابرقدرت: کاربرد امنیتی در خاورمیانه؛
 - ن. اقتصاد سیاسی و روابط اجتماعی شیخ عبدالقرنه و درابونگا: مصر؛
 - س. انشعاب و حقوق اقلیت: کشمیر؛
 - ع. نزاع اعراب - اسرائیل و پناهندگان فلسطینی؛
 - ف. نزاع سیاسی الجزایر و آزادی مطبوعات ۱۹۸۹ - ۱۹۹۹؛
 - ص. سیاست‌های نفت دریای خزر؛
 - ق. منازعات منطقه‌ای بین ایران و امارات متحده عربی؛
 - ر. رابطه ایران و انگلستان از سال ۱۹۷۹؛

ش. شناخت بحران‌های کشمیر؛
ت. نقش پراکندگی لبنان در بازسازی پس از جنگ؛
انتشارات دانشگاه نیز کتب متعددی را منتشر کرده است؛ از جمله: کتاب اسلام،
گفتگو و جامعه مدنی، اثر سید محمد خاتمی.

استادان و محققان

۱. پرفسور امین سایکال؛
۲. دکتر کیریل نورزانونف؛
۳. دکتر سید محمد ترابی؛
۴. دکتر نجمه هاجر (Dr. Nijmeh Hajjar)؛
۵. جفری جوکز (Mr. Geoffrey Jukes)؛
۶. پرفسور باری هوکر؛
۷. دکتر ویلیام مالای (Dr. William Maley)؛
۸. دکتر کیوین ویندل (Dr. Kevin Windle).

همایش، سخنرانی و کارگاه تحقیق

مرکز مطالعات اسلامی و زبان و ادبیات عرب (خاورمیانه و آسیای مرکزی) دانشگاه ملی استرالیا، برگزارکننده همایش‌ها و سخنرانی‌های منظمی با سخنرانان و متخصصان برجسته منطقه است. این همایش‌ها موضوعات متفاوتی را در رابطه با خاورمیانه و آسیای مرکزی دربرمی‌گیرند و بستر مناسب و ارزشمندی در اختیار محققان و دانشجویان دانشگاه ملی استرالیا در ارتباط با این حوزه فراهم می‌آورند. همچنین سالانه یک سخنرانی در ارتباط با تمدن اسلامی در این مرکز برگزار می‌شود.

سخنرانی‌های بین‌المللی برگزار شده از سال ۱۹۹۴ تا ۲۰۰۰ در دانشگاه ملی استرالیا و «مرکز مطالعات اسلامی و زبان و ادبیات عرب» به شرح ذیل می‌باشند:

الف. خاورمیانه: نمادی از استقرار و استحکام (۱۹۹۴)؛

ب. لبنان تا سال ۲۰۰۰ (۱۹۹۵)؛

ج. مصر تحت ریاست مبارک: سیاست و اقتصاد و امور خارجی (۱۹۹۸)؛

د. خاورمیانه: پنجاه سال آینده (۱۹۹۹)؛

ه. روابط ایران و استرالیا (۲۰۰۰).

نشانی پایگاه اینترنتی: <http://www.anu.edu.au>

نشانی پست الکترونیکی: info@anu.edu.au

مرکز تحقیقات کامپیوتر علوم اسلامی

